

Електронне наукове фахове видання "Державне управління: удосконалення та розвиток" включено до переліку наукових фахових видань України з питань державного управління

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвиток

№ 12, 2011 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 35.078.3: 336.1

Я. Ф. Жовнірчик,
д. держ. упр.,

Національної академії державного управління при Президенті України

ЕФЕКТИВНІСТЬ РЕАЛІЗАЦІЇ МЕХАНІЗМІВ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Анотація. Проаналізовано стан економічної безпеки національної економіки України. Обґрунтовано ефективність реалізації механізмів регулювання економічної безпеки національної економіки.

Annotation. The state of economic security of national economy of Ukraine is analysed. Grounded efficiency of realization of mechanisms of adjusting of economic security of national economy.

Ключові слова: економічна безпека, інтеграція, механізм, напрям регулювання, національної економіки, тіньова економіка, фондовий ринок, формування.

Вступ

Чималу загрозу економічній безпеці країни представляє недостатня розвиненість фондового ринку. Слід відзначити, що фондовий ринок є серцевиною ринкових відносин і забезпечує переміщення капіталів між різними секторами економіки, і тим самим сприяє реструктуризації і економічній безпеці країни. Повноцінний фондовий ринок стимулює заощадження населення і господарюючих суб'єктів, а також впливає на стабілізацію фінансово - кредитної сфери. Проте сьогодні фондовий ринок в загальносвітовому вартісному значенні в Україні не існує, він знаходиться у стадії становлення. Тому йому властиві наступні негативні риси: українські об'єми продажу цінних паперів; переважна більшість угод по купівлі - продажу цінних паперів здійснюються на позабіржовому ринку, що сприяє розвитку криміногенної ситуації на фондовому ринку і практично є продовженням тіньової економіки.

Аналіз останніх наукових досліджень.

На актуальність проблеми економічної безпеки як пріоритету державної політики вказують численні теоретичні дослідження і узагальнення як вітчизняних учених, зокрема таких як З. Варналіш, Б. Данилишин, Я. Жаліло, А. Барановський, В. Бойко, В. Геєць, О. Гойчук, Б. Губський, М. Корецький, В. Мунтіян, Б. Пасхавер, Ю. Пахомов, П. Саблук, О. Скидан, В. Шлемко, Л. Яремко, так і зарубіжних учених – А. Алтухова, К. Баррета, І. Богданова, С. Глазєва, А. Городецького, Ю. Одува, Г. Столярова, Н. Фурса та інших.

Постановка завдання

- проаналізувати стан економічної безпеки національної економіки України;
- обґрунтувати ефективність реалізації механізмів регулювання економічної безпеки національної економіки.

Результати

У даний час процес зближення внутрішніх цін на окремі види товарів з світовими набув пульсуючого характеру, що визначається, перш за все, явищами, що відбуваються у вітчизняній економіці, а не кон'юнктурою світового ринку. Дуже часто ціни на внутрішньому ринку зростають, незважаючи на світові тенденції їх зниження. Інфляція і деякі інші чинники призвели до масового витіснення вітчизняних товарів імпортними.

Велику загрозу економічній безпеці України представляє тіньова економіка. Умовно тіньова економіка ділиться на:

- легальну, яка користується недосконалістю чинного законодавства;
- напівлегальну, доходи від якої формуються за рахунок узаконеної діяльності, але шляхом заховання частини проведеної продукції, наданих послуг або отриманого прибутку;
- неофіційну, яка передбачає різні форми незареєстрованого підприємництва;
- кримінальну, пов'язану з веденням забороненої законом діяльності (контрабанда, рекет, проституція виготовлення і торгівля наркотиками і і іншими незаконними товарами, відмивання тіньових капіталів, грабіжниця, розбій тощо).

Треба відзначити, що тіньова економіка є у всіх країнах. Наприклад, в Росії вона складає 25 - 30% ВВП, в Азербайджані - 20-25%, в Україні - 35-40%. Основними джерелами тіньових капіталів є перерозподіл державної власності в ході приватизації, неповоротності виручки за експортовану продукцію, спекулятивні фінансові операції, ухилення від сплати податків і соціальних внесків. Основні причини, загрозливі тіньової економіки, це: високе податкове навантаження і часті зміни в податковому законодавстві, досить висока інфляція, брак оборотних коштів у підприємств, неефективна цінова політика, великі розміри економічної злочинності, корупція державних чиновників тощо [3, с. 10].

Сьогодні соціально - економічною загрозою для країни є нерівномірність розвитку регіонів. Зберігається низький рівень надходження інвестицій із-за кордону у регіони та диспропорції у залученні іноземного капіталу на місцях. Понад третину прямих іноземних інвестицій приходить на місто Київ та ще понад 40% - розміщені в семи областях [2, с. 221].

В даний час процес придбання іноземними фірмами активів українських підприємств, що мають відношення до високих технологій і оборонної сфери, має дві характерні особливості: до, а часто і після, розпаду СРСР і початку періоду реформ вказані підприємства були конкурентами (хоча і не завжди прямими) іноземних фірм, а також певною мірою рівними їм за технологічним рівнем або за функціональними можливостями вироблюваної продукції. І, по-друге, характер поведінки нових власників або акціонерів, що виражається в дуже обмеженому масштабі обсягу інвестицій, не дозволяє з оптимізмом дивитися на ринкові перспективи вітчизняної продукції, вироблюваної на таких підприємствах. Але дане зауваження, природно, не може бути автоматично віднесене до всіх таких варіантів співпраці.

Необхідно відзначити, що, загалом, відвертість, незалежність і структура національної економіки визначають один одного: чим більшими ресурсами і розвинутою структурою економіки володіє країна, тим потенційно вона більш незалежна від зовнішньої торгівлі, і навпаки.

Втрата країною продовольчої самостійності є ще однією загрозою економічній безпеці країни. Сільське господарство в країні в дореформений період було малоефективним. З початку 70-х років мали місце щорічні закупівлі за кордоном зерна, цукру, м'яса і інших продуктів харчування.

Загроза втрати продовольчої незалежності внаслідок своєї важливості вимагає окремого розгляду. Дійсно, продовольча сфера є життєво важливою по відношенню до населення країни. Це те, без чого країна в кожен конкретний момент існувати не може, тоді як залежність від імпорту електронних компонентів не створює прямої загрози життю і здоров'ю населення, соціальної стабільності, хоча в довгостроковій перспективі однозначно створить зростаючі негативні наслідки для економіки і суспільства в цілому.

Втрата керованості економікою, особливо на державному рівні не дозволяє використовувати всі ресурси для забезпечення економічної безпеки країни. В

період реформ в Україні практично була усунена колишня адміністративно-командна система управління економікою. В той же час нова система управління економікою, яка відповідала б процесам, що відбуваються, ще не склалася.

Основними процесами в цій сфері була приватизація державної власності. Менше ніж за два роки більше 70% державного майна перейшло в руки нових власників. При цьому в більшості випадків відбулася просто зміна власника: були відсутні практичні зміни в організації, управлінні і технологічному розвитку підприємств. Інвестиційні програми, які заявлялися, реально не виконувалися. Під приводом монополізації і розукрупнення було зруйновано багато життєздатних і стратегічно важливих економічних структур і комплексів. Часто виникали суперечності і протистояння між новими власниками, виробничими колективами і місцевою владою. Такі умови негативно позначалися на діяльності самого підприємства. Придбання крупних пакетів акцій нерідко розглядалося набувачими структурами, як спекулятивна операція з метою вигіднішого перепродажу. Фінансово-промислові групи часто володіли обмеженими пакетами акцій підприємств, раніше інтегрованих в технологічно зв'язану групу, що приводило до конфліктів інтересів з іншими власниками і не йшло на користь всій групі підприємств. На підприємствах, які залишилися в державній власності, управлінські проблеми також не були вирішені [5, с.73].

У зв'язку з перерахованими вище загрозами економічній безпеці країни великих втрат за роки реформування економіки зазнало населення. Хоч і середньомісячна зарплата працівників щорічно підвищувалася, проте це підвищення з'їдала інфляція. На сьогодні 10% населення України отримують 40% доходів всього населення країни. Якщо порівнювати окремі країни, то співвідношення доходів багатих і найбільш бідних шарів населення в Китаї становить 7:1, у країнах ЄС - 5-7:1, в Японії - 4,3:1, а в Україні - 30:1. Така диференціація населення по доходах явно надмірна, бо є небезпека, що вона доповниться сильною і стійкою диференціацією за якістю послуг охорони здоров'я і освіти [4, с. 77].

Сьогодні одним із головних соціальним подразником є реформа в житлово-комунальній сфері. Багатократне збільшення тарифів за газ, воду, бензин, нестримне зростання цін на продукти харчування, будматеріалів і інші товари значно скоротили доходи населення - в середньому на 15 - 20%.

Поглиблення соціальної диференціації населення, зростання бідності, гальмує розвиток людського капіталу країни, що робить підвищення економічної безпеки неможливим.

Окрім загального погіршення умов життя населення в період реформ відбулося істотне поглиблення соціальної і майнової диференціації в суспільстві. В процесі переходу до ринкової економіки були перевищені межі допустимої, з погляду світового досвіду, диференціації доходів. Вважається, що якщо співвідношення в доходах 10% найбільш забезпечених і 10% найменш забезпечених груп населення перевищує співвідношення 1:10, то суспільство потенційно потрапляє в стан соціальної нестабільності. На практиці, в найбільш розвинених європейських країнах це співвідношення складає 1:6-8.

В умовах різкого зниження рівня державного фінансування і одночасної комерціалізації таких галузей як: охорона здоров'я і освіта, згорання програм соціального забезпечення, суспільство не може створити приблизні рівні можливостей для різних груп населення, що сприяє подальшому відтворенню майнової нерівності. Вищесказане приводить до різних негативних наслідків:

- прогресуюча бідність і згорання соціальних програм, особливо у сфері освіти, в стратегічному плані ведуть до зниження якості людського капіталу, внаслідок чого країна втрачає ключовий ресурс розвитку;

- низькі доходи основної маси населення неминуче знижують потенційні споживчі витрати на вітчизняну продукцію, створюючи перешкоду для економічного зростання;

- росте соціальна база кримінальних видів діяльності незалежно від особливостей окремих регіонів або територій країни;

- створюються умови для соціальних конфліктів, здатних з урахуванням дії інших чинників (зокрема зовнішніх) використовувати їх для досягнення політичних цілей, виникненню озброєних конфліктів;

- на основі диференціації доходів на регіональному рівні виникають складні міграційні процеси, які приводять у свою чергу до різних дестабілізуючих наслідків;

- низький рівень життя є однією з основних причин погіршення демографічної ситуації внаслідок зниження народжуваності, еміграційних процесів, зниження тривалості життя.

Депопуляція країни, розлад механізму відтворення населення створює загрозу зміцнення економічної безпеки країни у майбутньому.

Загроза демографічної проблеми, яка полягає в наявності ряду негативних тенденцій в цій області, вимагає окремої підвищеної уваги у зв'язку з деякими якісними її особливостями. По-перше, процес депопуляції веде до кількісного зниження такого ресурсу країни як людський капітал, який має стратегічне значення для перспектив успішного розвитку суспільства. По-друге, процеси, пов'язані з відтворенням населення, мають значну інертність за часом. Якщо в багатьох інших сферах можна добитися в найкоротші терміни зміни негативних тенденцій на позитивні ухваленням і жорстким дотриманням законів, а також за допомогою методів економічного регулювання, то відносно проблем народонаселення ефект якої-небудь політики, або прийнятих заходів, може бути отриманий тільки в довгостроковій перспективі.

Продовжує збільшуватися кількість народжених (на 30,2 тис. осіб). Інтенсивність народжуваності зростає в цілому з 10,3 до 11,0 немовлят у розрахунку на 1000 населення, а рівень смертності зменшився з 16,4 до 16,3 особи [4, с. 78].

Сама структура економіки в першу чергу має створювати гарантії своєї безпеки. Наприклад, економічну безпеку підприємства визначає стан його фінансово-господарської діяльності, при якому підприємство захищене, перш за все економічними засобами, від погроз його безпеки, що виникають під дією як внутрішніх, так і зовнішніх чинників. І, що особливо важливо, підприємства, що проводять і реалізують продукцію, вступають у взаємодію з багатьма підприємствами, фірмами, компаніями, акціонерними суспільствами, фінансово - кредитними, транспортними, будівельними установами, підприємствами зв'язку і ін. І завжди у взаємодіях з цими структурами підприємства можуть стикатися з небезпеками [1, с. 78]. Тому хотілося б детальніше зупинитися на внутрішніх економічних погрозах, які були вказані вище.

Висновки

Таким чином, ми дійшли висновку, що для сучасного стану економічної безпеки національної економіки України, велике значення мають граничні величини найважливіших економічних показників, недотримання яких приводить до порушення нормального соціально-економічного розвитку країни. Граничні величини таких показників дозволяють виявити межу між небезпечною і безпечною зонами процесу розвитку різних сфер економіки. Їх потрібно визначати виходячи із змісту національних інтересів країни за допомогою створення нормативно-правової бази. Якщо індикатори економічної безпеки виходять за рамки граничних допустимих величин, то країна знаходиться в небезпечній зоні, її розвиток ставиться під загрозу, виникає вірогідність тих або інших економічних криз і соціальних потрясінь.

Література

1. Бандурка О.М., Духов В.С., Петрова К.Я., Червяков І.М. Основи економічної безпеки. – Харків, 2003. – 236 с.
2. Бещастний А.В. Залежності між динамікою економічного зростання і зміною стану економічної безпеки на всіх її рівнях // Продуктивні сили регіональної економіки. – 2009. – № 3. – С. 220-224.
3. Кокорін В. Конкуренентоспроможність економіки України // Бізнес & Економіка – 2009. - №5. - с.9-11.
4. Мартинюк В.П. Інституційні зміни у сфері господарювання та їх можливий вплив на рівень економічної безпеки // Енергетика: економіка, технології, екологія. –2010. - №2. – с. 73-79.
5. Степаненко А.В. Глобалізація, конкурентоспроможність й економічна безпека: проблеми взаємодії та взаємозв'язку // Продуктивні сили України. - № 1(002) 2007. – с.71-84.

Стаття надійшла до редакції 07.12.2011 р.

ТОВ "ДКС Центр"